

Programa d'identificació genètica

Novembre 2016

1. INTRODUCCIÓ

enguany commemorem el 80è aniversari de l'esclat de la Guerra Civil (1936-1939) i el 85è de la proclamació de la Segona República. Així mateix, fa 41 anys de la mort del dictador i de l'establiment d'un nou règim que es volia democràtic. Tanmateix, malgrat el temps transcorregut, són molts els silencis imposats que encara perduren de forma incomprensible. Justament la commemoració del 80è aniversari del conflicte civil ofereix un marc adequat per renovar l'impuls de les polítiques públiques de memòria històrica. Cal tenir present que la transició es va fer a partir d'un procés de reforma iniciat des de la legalitat institucional de la dictadura i que un dels dèficits més greus de la transició va ser la institucionalització de la desmemòria col·lectiva.

Com a país amb voluntat de definir noves bases per a la convivència i de construir escenaris inclusivament per al futur, esdevé imprescindible aprofundir la recuperació de la memòria històrica i la reparació en termes democràtics dels individus i dels col·lectius que més han patit la injustícia i el silenci. Es tracta d'una exigència que cal atendre sense noves dilacions.

L'article 54 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya estableix que la Generalitat i els altres poders públics han de vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalunya, com a patrimoni col·lectiu que testimonia la resistència i la lluita pels drets i les llibertats democràtiques. En aquest sentit, el Govern considera un deure localitzar, recuperar i identificar les restes de persones desaparegudes a Catalunya durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, d'acord amb la Llei 10/2009, de 30 de juny, sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes.

Tant el mandat estatutari com la voluntat expressa del Govern per actuar en aquesta direcció se sustenten i es reforcen per la legítima demanda social existent d'identificar les restes de persones desaparegudes, reiteradament expressada per múltiples entitats de la societat civil.

Així, doncs, tant per oportunitat i per competència com per profunda convicció, el Departament d'Afers Exteriors, Relacions Institucionals, responsable de les polítiques de memòria, conjuntament amb el Departament de Salut i el Departament de Justícia, han formalitzat el desplegament del Programa d'identificació genètica de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista.

Estem davant d'un pas molt important en aquest procés per situar-nos com a un país que respecta i protegeix la seva memòria històrica. És un pas tardà, sens dubte, però alhora també és un pas necessari, ferm i compromès en la direcció adequada: la de la dignitat i la democràcia. Un pas sense marxa enrere.

2. EL PROGRAMA

El Programa és un projecte integral, agosarat i de llarg recorregut, que ha de permetre l'obtenció de resultats mentre es vagi avançant gradualment en les seves diverses facetes. L'experiència, pionera en el context dels territoris que van patir la Guerra Civil, consisteix a recollir i conservar els perfils genètics dels familiars de desapareguts de la Guerra Civil i de la dictadura franquista que ho desitgin i, paral·lelament obtenir perfils genètics extrets de les restes humanes que es vagin localitzant o exhumant, creuar-ne les dades per establir relacions de parentiu i determinar identificacions personals. Es tracta, doncs, d'un procés laboriós que permetrà anar obtenint resultats de forma gradual.

Objectius

- A. Constituir una base de dades que ordeni i classifiqui els perfils genètics dels familiars de desapareguts de la Guerra Civil i la dictadura franquista.
- B. Constituir una base de dades que ordeni i classifiqui els perfils genètics extrets de les restes humanes que es troben en fosses.
- C. Dur a terme l'encreuament exhaustiu de la informació d'ambdues bases de dades per intentar establir-hi relacions de parentiu i, per tant, determinar identificacions personals mitjançant l'aplicació de metodologies de seqüenciació massiva.

Actuacions

1. Informar del Programa i de la logística per realitzar les proves genètiques a totes les persones inscrites al Cens de familiars de desapareguts, i fer la difusió adient per promoure el coneixement de la iniciativa i facilitar-hi l'accés.
2. Programar les visites, extreure, dipositar i conservar les mostres biològiques de les persones inscrites al Cens.
3. Analitzar genèticament les mostres biològiques de les persones inscrites.
4. Configurar una base de dades que ordeni sistemàticament els perfils genètics de totes les persones registrades en el Cens que hagin decidit lliurar mostres biològiques personals.
5. Realitzar l'informe antropològic (físic i forense), extreure, analitzar i preservar amb totes les garanties científiques de custòdia i conservació les mostres genètiques de les restes òssies de soldats de la Guerra Civil dipositades al Memorial de Les Camposines (La Fatarella) i de les localitzades com a resultat dels treballs de la Generalitat en fosses d'arreu del territori català.
6. Configurar una base de dades que classifiqui els perfils genètics extrets de les restes humanes conservades a Les Camposines i de les localitzades en fosses arreu de Catalunya.
7. Encreuar i contrastar les dades genètiques classificades en ambdues bases de dades, mitjançant els mètodes i les tecnologies genòmiques que garanteixin la màxima fiabilitat científica en matèria d'identificació genètica.

8. Informar personalment dels encreuaments als sol·licitants i acompanyar i assessorar en els procediments posteriors.
9. Constituir una comissió tècnica de seguiment del Programa que vetlli per garantir-ne el compliment, avaluar el grau d'execució dels objectius, resoldre dubtes d'execució, plantejar mesures de millora, i proposar col·laboracions amb altres administracions, universitats, centres de recerca o entitats.

Formalització del programa

El Programa d'identificació genètica és una iniciativa coordinada i impulsada pel Departament d'Afers Exteriors en col·laboració amb el Departaments de Salut i el Departament de Justícia, que es formalitza a través de la signatura de tres acords.

Són els següents:

- Acord marc de col·laboració entre els departaments d'Afers Exteriors, Relacions Institucionals i Transparència, de Salut i de Justícia per la identificació genètica de restes òssies de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i el franquisme.
- Acord de col·laboració entre el Departament d'Afers Exteriors, Relacions Institucionals i Transparència i el Departament de Salut per l'extracció i l'anàlisi de mostres biològiques de familiars de desapareguts i per al seu contrast amb les dades genètiques extretes de les restes òssies dels desapareguts.
- Acord de col·laboració entre el Departament d'Afers Exteriors, Relacions Institucionals i Transparència i el Departament de Justícia per a l'assistència tècnica de l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya en l'anàlisi antropològica de restes òssies humanes de la Guerra Civil i la dictadura franquista.

Aquests Acords estan publicats al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya i al Portal de la Transparència del Govern.

Cost econòmic dels sol·licitants

L'extracció i tractament de la mostra biològica és gratuïta per les persones sol·licitants.

Alhora, el funcionament del programa s'inclou dins l'activitat ordinària dels Departaments que participen en el Programa, resultat de la coordinació entre aquests i de la millora organitzativa i introducció d'aquests processos en l'activitat que desenvolupen les unitats. L'únic cost extraordinari recaurà en l'anàlisi de les mostres biològiques i òssies.

Vigència i accés al programa

L'accés al Programa es realitza a través de la inscripció al Cens de familiars de desapareguts del Departament d'Exteriors i hi pot participar qualsevol persona, independentment de la seva nacionalitat, familiar de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista. La vigència del programa es preveu fins a l'extinció dels seus objectius.

El formulari per a la inscripció a Cens de Desapareguts es pot tramitar presencialment o a través del web de tràmits de la Generalitat:

<http://web.gencat.cat/ca/tramits/>

<http://bit.ly/2bUckPJ>

The screenshot shows a web page from the Generalitat de Catalunya. The header includes the logo and navigation menu (Inici, Temes, Tràmits, Generalitat, Actualitat, Contacte). The main content area is titled "1. Sol·licitar la recerca de persones desaparegudes" and includes a progress bar with "Obert" highlighted. Below the progress bar, there are two columns: "Pas 1" (Sol·licitar) and "Pas 2" (Rebre resposta de l'Administració). Under "Pas 1", there are four radio button options: "Per internet", "Presencialment", "Per telèfon", and "Per correu electrònic".

3. FUNCIONAMENT DEL PROGRAMA

El programa es basa en tres procediments, en què A i B es realitzen en paral·lel.

A. Constituir una base de dades que ordeni i classifiqui els perfils genètics dels familiars de desapareguts de la Guerra Civil i la dictadura franquista:

El Departament d'Exteriors, Relacions Institucionals i Transparència, a través de la Direcció general de Relacions Institucionals i amb el Parlament (DGRIP) informa progressivament a totes les persones registrades en el Cens de persones desaparegudes (gestionat per la DGRIP) sobre l'existència del projecte d'identificació genètica i els facilita la informació i contacte del personal de l'Hospital Universitari Vall d'Hebron (HUVH), competent en programació de visites i dependent del Departament de Salut, que organitza el calendari de citacions personals per a l'extracció de mostres biològiques, per tal que, si els interessa, s'hi puguin adreçar.

El personal de l'HUVH planifica la citació de les persones, que podran acudir als centres sanitaris indicats arreu de Catalunya, progressivament, per obtenir-ne les mostres biològiques de frotis bucal amb escovilló específic. Per fixar l'ordre de les citacions successives es ponderen dos criteris: la data de les sol·licituds i l'edat dels sol·licitants.

El personal de l'HUVH comunica regularment a la DGRIP la llista de familiars de desapareguts que hagin acudit efectivament a cada citació i la dels que no ho hagin fet, per tal que la DGRIP el mantingui actualitzat i de preveure, si escau, segones citacions de familiars que no s'hagin pogut presentar a la data prevista.

El personal de l'HUVH processarà les mostres de frotis bucal conservades mitjançant el sistema d'emmagatzematge NUCLEIC-CARD,^{TM} un sistema que en permet l'amplificació directa (presa de mostra i amplificació selectiva de l'ADN per reacció en cadena de la polimerasa). Aquest flux de treball evita l'extracció i quantificació de l'ADN, amb estalvi econòmic i de temps. S'utilitzarà una aproximació per STRs (*Short Tandem Repeats*) amb 24 marcadors de *locus* autosòmic amb un poder de discriminació de 10^{24} (GlobalFiler® Express Kit with Prep-n-Go^{TM} Buffer (*for buccal swabs*) o Identifier Plus + NGM (*select kits*) i si cal també es podran estudiar *locus* del cromosoma Y (*Y filer kit*).

Els resultats dels marcadors STRs de les mostres dels familiars s'introduiran en una base de dades específica, amb el codi d'identificació necessària per a la seva anonimització i per la seva conservació i tractament.

B. Constituir una base de dades que ordeni i classifiqui els perfils genètics extrets de les restes humanes que es troben en fosses de la Guerra Civil i el franquisme:

La DGRIP realitzarà l'anàlisi genètica de les restes òssies humanes de la Guerra Civil i de la dictadura franquista, dipositades al Memorial de les Camposines (La Fatarella) i les localitzades com a resultat dels treballs en fosses arreu del territori català.

Els resultats i les dades obtingudes de les mostres òssies s'introduiran en una base de dades específica, amb el codi d'identificació necessària per a la seva anonimització i per la seva conservació i tractament.

L'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLCFC), depenent del Departament de Justícia, d'acord amb l'autoritat judicial, portarà a terme les anàlisis antropològiques de restes humanes (física i forense), d'acord amb els protocols i les metodologies habituals en matèria d'antropologia forense.

C. Dur a terme l'encreuament exhaustiu de la informació d'ambdues bases de dades per intentar establir-hi relacions de parentiu i, per tant, determinar identificacions personals mitjançant l'aplicació de metodologies de seqüenciació massiva:

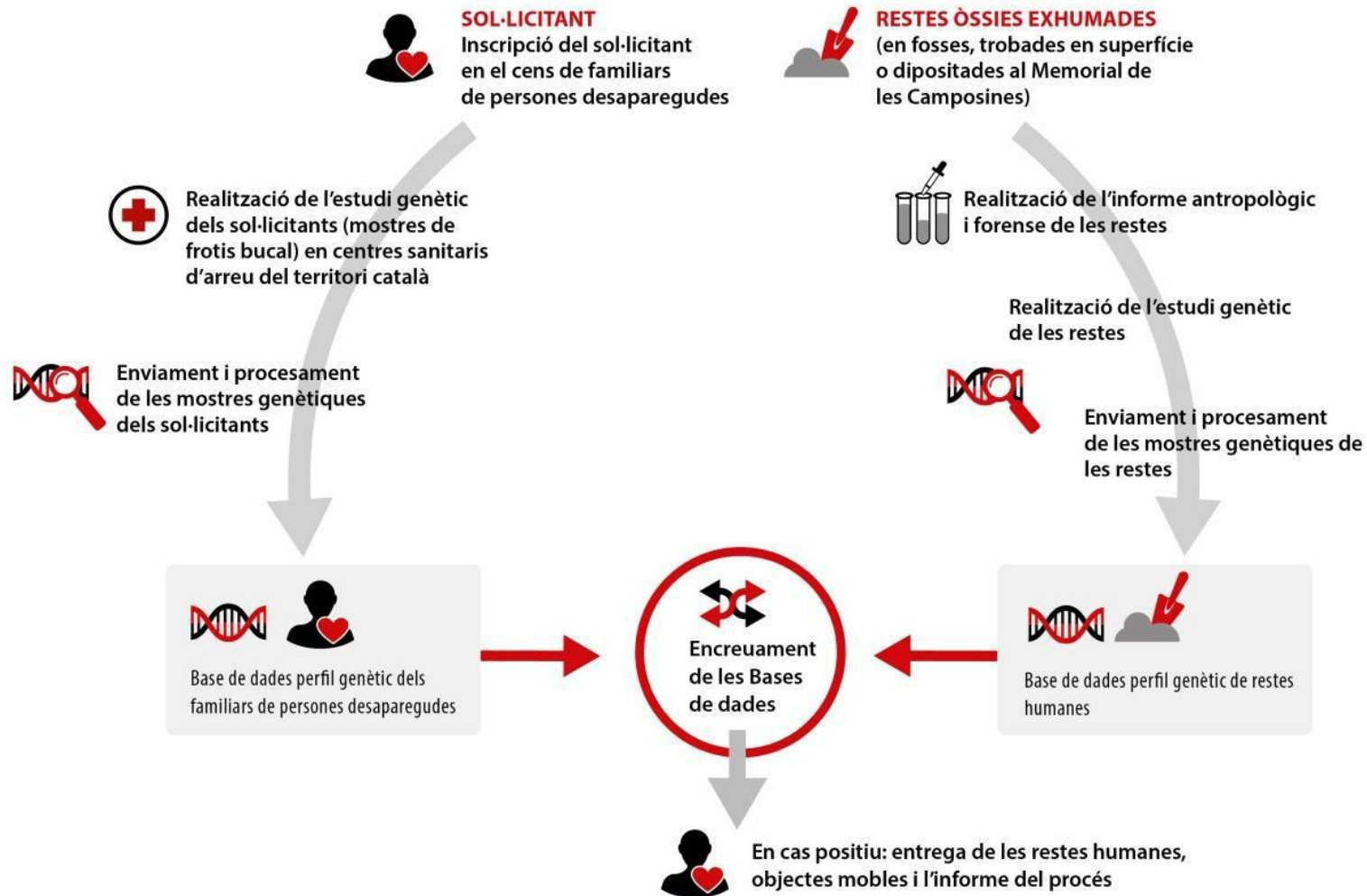
La DGRIP facilitarà al laboratori de l'HUVH les dades obtingudes de l'anàlisi genètica de restes òssies humanes.

Mitjançant programaris específics es realitzarà l'encreuament i el contrast amb les dades genètiques obtingudes dels familiars de desapareguts.

El laboratori de genètica de l'HUVH emetrà un informe detallat sobre la probabilitat de parentesc en cada cas, atesos els marcadors informatius comuns en les mostres creuades, i el lliurarà a la DGRIP per al seu registre.

En cas d'encreuament la DGRIP contactarà, assessorarà i acompanyarà els familiars en els tràmits posteriors d'acord amb els protocols i la legislació aplicable.

Esquema del funcionament del Programa d'Identificació genètica de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista:

4. GLOSSARI

▪ **Cens de familiars de persones desaparegudes**

És el registre administratiu de persones desaparegudes i dels familiars o entitats que n'han realitzat la inscripció, està actiu des del 2003 i en aquest moment compta amb **4.884 persones desaparegudes** registrades. Acompleix una funció bàsica de registre i recopilació d'informació de persones desaparegudes, essencial per a la seva recerca. Està gestionat per la Direcció general de Relacions Institucionals i amb el Parlament (DGRIP), del Departament d'Exteriors. La inscripció es formalitza amb la presentació física o digital d'una sol·licitud adreçada a la DGRIP, els formularis també són accessibles a través de l'Oficina de Tràmits Virtuals i de la pàgina web del Departament d'Afers Exteriors, Relacions Institucionals i Transparència. El Cens de persones desaparegudes és pioner a l'Estat, on aquesta necessitat no ha estat coberta per l'Administració de l'Estat.

▪ **Memorial de les Camposines (La Fatarella)**

El Memorial és un monument-ossera situat al municipi de la Fatarella dedicat a tots aquells que van participar en la Batalla de l'Ebre. Aquest espai inclou una exposició permanent amb les històries de vida de 10 combatents que representen i serveixen d'homenatge a la gran varietat de persones i nacionalitats que van convergir en la batalla. I també acull una ossera, en un espai restringit al públic, on es dipositen les restes dels combatents recollides en diferents punts del territori. Actualment s'hi troben les restes d'un centenar de persones que no han estat sotmeses encara a cap anàlisi genètica.

▪ **L'Hospital Universitari de la Vall d'Hebron**

L'Hospital serà l'encarregat de recollir les mostres biològiques de familiars de desapareguts i de contrastar-les amb les dades genètiques de restes òssies de desapareguts. Segons l'acord marc presentat avui, la conselleria de Salut assumirà les següents funcions, mitjançant l'Hospital Universitari Vall d'Hebron (HUVH): planificarà el calendari de citacions dels familiars de desapareguts i en recollirà les mostres biològiques; conservarà i custodiarà les mostres obtingudes; processarà les dades genètiques extretes de les mostres biològiques, i, finalment, encreuarà les dades genètiques obtingudes de mostres biològiques de familiars de desapareguts i de dades genètiques de restes òssies de desapareguts.

▪ **L'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya**

L'Institut és un òrgan tècnic al servei de l'Administració de justícia, adscrit al Departament de Justícia i dependent de la Secretaria de Relacions amb l'Administració de Justícia. L'IMLCFC té les funcions següents: auxiliar els jutjats, tribunals, fiscalies i oficines del registre civil mitjançant la pràctica de proves pericials mèdiques, tant tanatològiques com clíniques i de laboratori, previstes a la normativa vigent de medicina forense, i realitzar activitats de docència i investigació relacionades amb la medicina forense.